

Ett gravröse i Vallentuna

Inför byggnation inom detaljplaneområde Haga 3

Arkeologisk förundersökning, etapp 1

Fornlämning Vallentuna 589
Ormsta 1:241
Vallentuna socken
Vallentuna kommun
Uppland

Jan Äblström

Ett gravröse i Vallentuna

Inför byggnation inom detaljplaneområde Haga 3

Arkeologisk förundersökning, etapp 1

Fornlämning Vallentuna 589

Ormsta 1:241

Vallentuna socken

Vallentuna kommun

Uppland

Jan Ählström

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

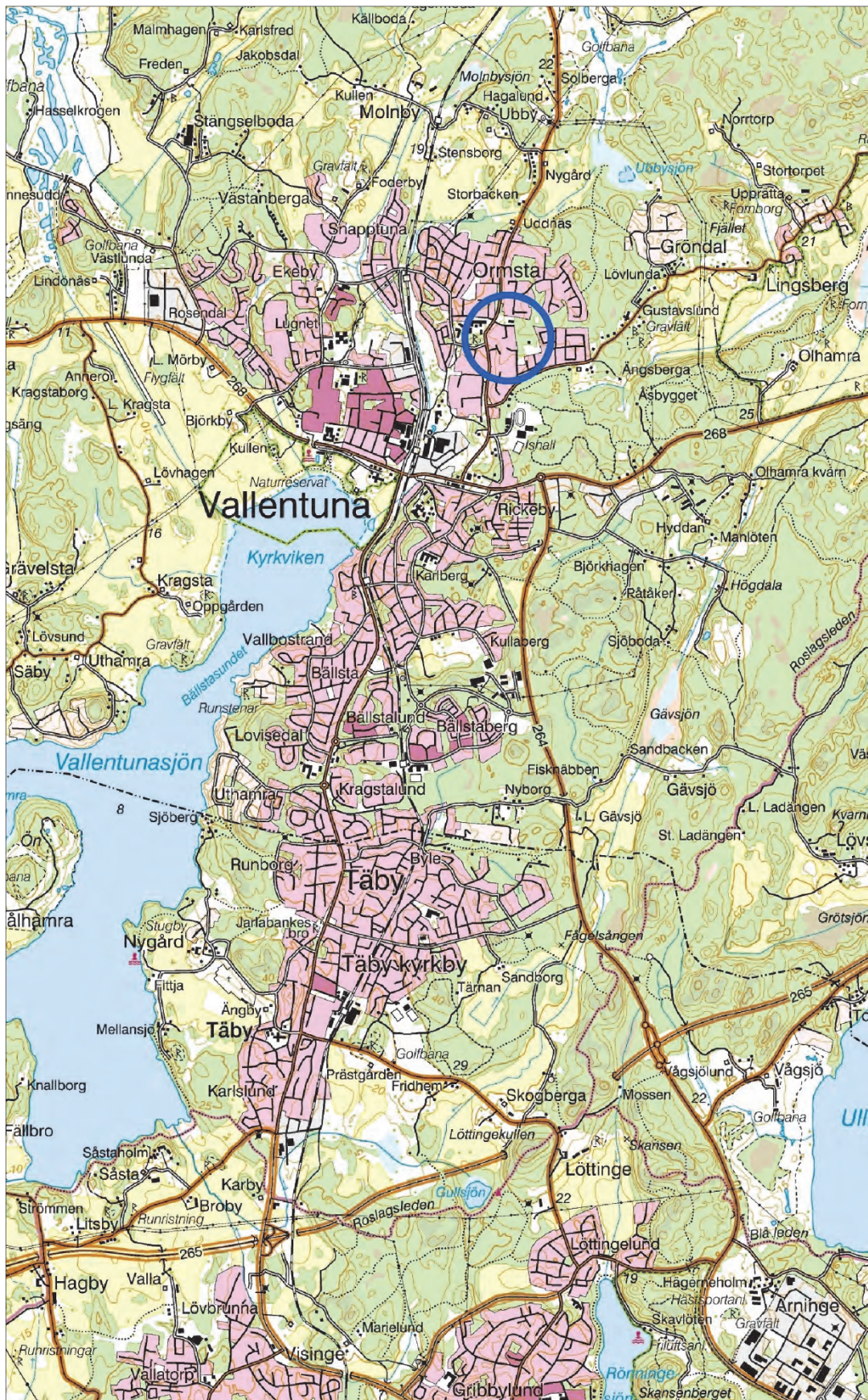
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-348-4

Tryck: Just Nu, Västerås 2014.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Undersökningsresultat.....	8
Referenser.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10
BILAGOR	11
Bilaga 1. Schakttabell.....	11

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en blå ring. Utdrag ur digitala terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län har Stiftelsen Kulturmiljövård genomfört en förundersökning, etapp 1 inför exploatering av detaljplaneområdet Haga 3 i Ormsta, Vallentuna. I detaljplaneområdet finns ett registrerat röse, Vallentuna 589. Förundersökningen, etapp 1 syftade till att klargöra om det i anslutning till röset finns ytterligare anläggningar vilka inte är synliga i markytan.

Förundersökningen omfattade öppnade av schakt inom ett 1 400 kvadratmeter stort område runt röset. Vid undersökningen mättes röset in varvid det bedöms vara 5 meter stort istället för de 10 meter som redovisas i fornminnesregistret. Också en sedan tidigare känd syllstensgrund mättes in. Inmätningen av lämningar och schakt gjordes med GPS, inmätningen försvårades av de träd som stod tätt runt röset.

Det grävdes sju schakt vilka disponerades så att marken runt röset täcktes in. Fokus låg på att undersöka krönet av den höjd där röset ligger samt sluttningarna åt norr och söder. Undersökningen påvisade omfattande störningar runt röset i form av schakt-skador och avfallsgropar, både synliga i markytan och framkomna i schakten. Det är främst marken sydväst om röset som är störd. I övrigt konstaterades att höjdens krön består av stening morän där de större av stenarna är synliga i markytan. Sluttningarna och den flacka marken var mindre stenig.

Det påträffades tre sentida gropar varav två innehöll avfall och en var av mer oklar funktion men innehållande tegel.

Inledning

Vallentuna kommun avser att bebygga detaljplaneområdet Haga 3 i Ormsta. Inom detaljplaneområdet återfinns fornlämningen Vallentuna 589, ett gravröse. Röset påträffades vid en arkeologisk utredning år 2009 (Lindblom 2009) och beskrivs i fornminnesregistret (FMIS) som 10 meter stort, 0,3–0,5 meter högt och oregelbundet till formen. Stenpackningen beskrivs som omplockad och utrasad. I anläggningens centrala del finns ett större block.

Enligt länsstyrelsebeslut den 4 mars 2014 tilldelades Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) uppdraget att genomföra en arkeologisk förundersökning, etapp 1. Beslutet fattades med stöd av 2 kap 12, 13, 14 §§ KML (1st dnr 4311-39056-2013). Vallentuna kommun beställde och bekostade undersökningen som genomfördes i början av maj 2014. Jan Ählström var projektledare och har sammanställt rapporten.

Målsättning och metod

Enligt KM:s undersökningsplan syftar den arkeologiska förundersökningen, etapp 1 till att klargöra om det finns ytterligare anläggningar i närheten av röset (Vallentuna 589) och i förekommande fall bestämma anläggningarnas karaktär och antal.

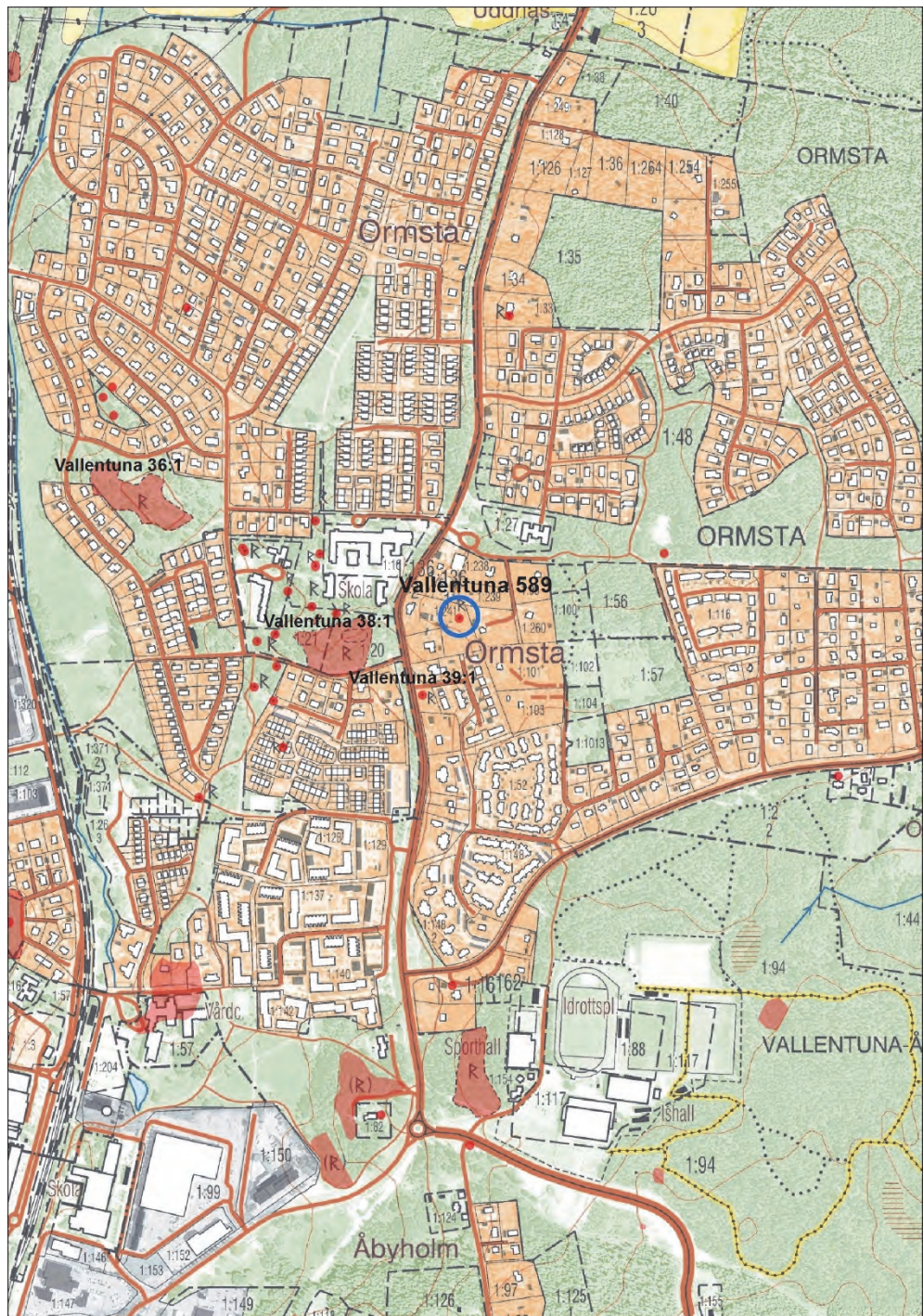
Förundersökningen, etapp 1 omfattade öppnande av schakt med grävmaskin inom ett 1 400 kvadratmeter stort område runt röset. Schakten grävdes skiktvis ner till en orörd nivå. Steniga partier av schakten grovrensades och stenarna grävdes bort för att säkerställa att de inte var lagda. Schakten återfylldes.

Dokumentationen omfattade planinmätning med GPS och beskrivning. Även röset och en syllstensgrund (utredningens objekt 1) mättes in. Röset beskrevs men inte syllstensgrunden. Inmätningarna blev mindre exakta till följd av den ställvis täta skogen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet ligger i ett villaområde och utgörs av ett stycke obebyggd skogsmark, slybevuxen gräsmark samt tomtmark (se figur 2). Röset (Vallentuna 589) ligger i krönläge på en mindre höjdrygg som sträcker sig i öst–västlig riktning. Höjden är påtagligt stenig. Där röset ligger är marken beskogad, mot söder och norr vidtar öppnare mark och åt väster och öster är det tomtmark. Höjden bär spår av schaktskador både sydväst och norr om röset och det förekommer uppslängd skarpkantad sten, högar med dumpad sten och grus samt annan bråte.

Enligt FMIS är fornlämningsbilden förtätad väster om lokalen (se figur 2). Där finns bl.a. två gravfält (Vallentuna 36:1 och 38:1) som sammanlagt omfattar drygt 110 gravar. Gravfälten är blandade och kan dateras till brons- järnålder, kanske främst äldre järnålder. Mellan de båda gravfälten, främst norr om Vallentuna 38:1, förekommer en stor mängd skålgropsförekomster. Söder om lokalen ligger ytterligare ett röse (Vallentuna 39:1). Fornlämningarna visar således främst på en utpräglad brons- äldre järnåldersmiljö.

Figur 2. Förundersökningplatsens läge är markerad med en blå ring. Utsnitt ur digitala fastighetskartan med fornlämningarna markerade med röda polygoner, punkter och linjer. Skala 1:10 000.

Undersökningsresultat

Det öppnades sju schakt om sammanlagt 175 kvadratmeter (se bilaga 1 och figur 4). Schakten grävdes på krönet av höjden och i sluttningarna mot norr och söder samt i tomtmarken väster om röset.

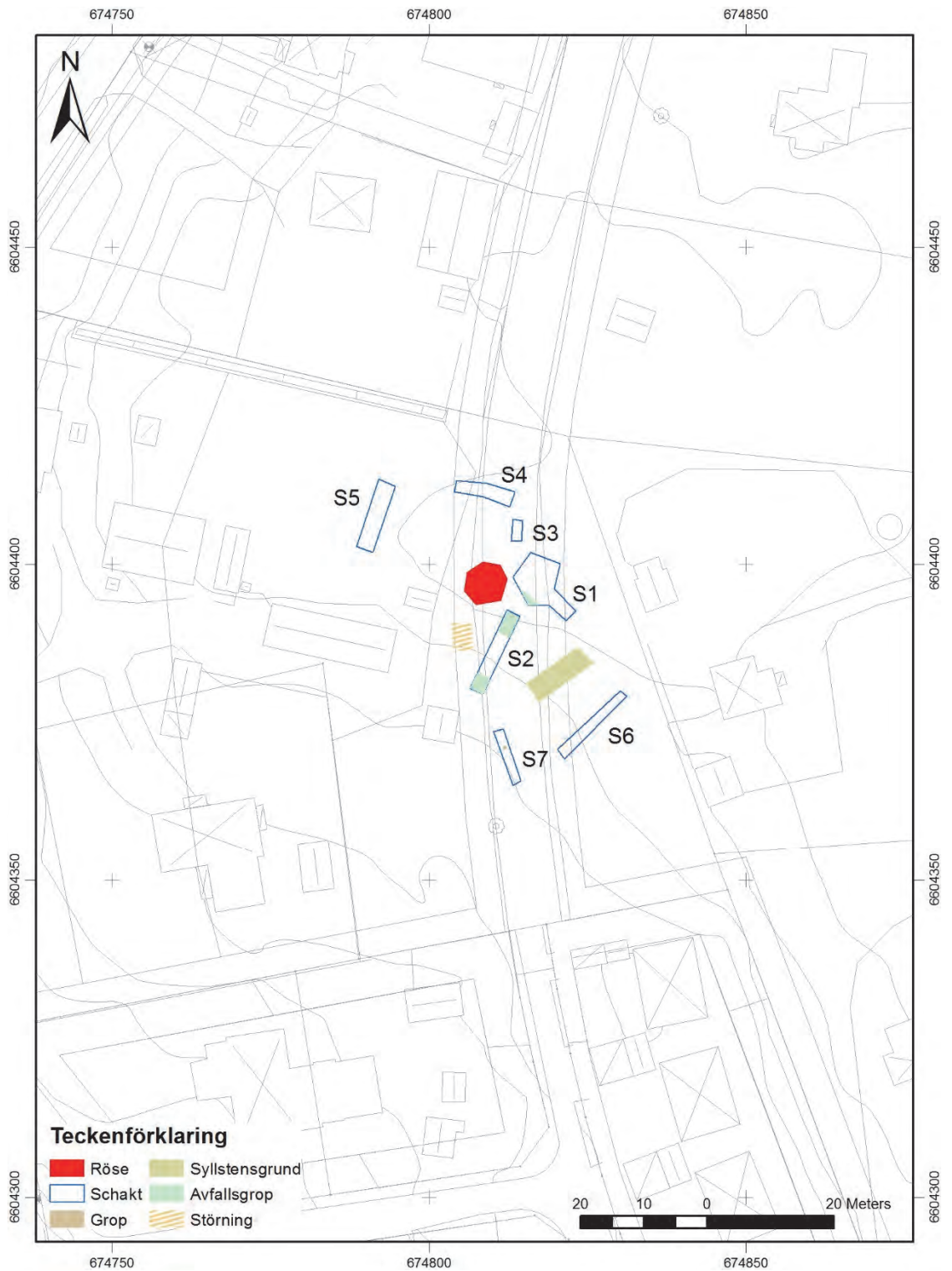
I schakt 1–2 påträffades recenta gropar fyllda med avfall i form av tegel, porslin, metall, glas samt sten och jord. I schakt 7 förekom en till ytan liten och flack grop av oklar funktion. Fynd av tegel visar att också den gropen är recent. I övrigt förekom orörd morän eller silt direkt under förna och grästorv. På höjden där röset ligger är marken naturligt stenig vilket bekräftades genom schaktningen.

Figur 3. Schakt 1 med höjdryggens steniga krön i förgrunden. I höger bildkant kan en avfallsgrop anas genom förekomst av tegel i schaktväggen. Foto från nordväst Jan Åhlström.

Vad gäller det registrerade röset (Vallentuna 589), upplevdes det inte som en tydlig anläggning till följd av skadorna, de påförda stenarna och skräpet. Det finns en ansamling, eller förtätning, av stenar/stenpackning runt ett block. Stenpackningen mäter 5 meter i diameter och 0,3–0,5 meter i höjd. Stenpackningen är flack, ojämn och omrörd med påförda stenar och annat skräp. Stenpackningen är relativt väl avgränsad mot söder med antydning till kantkedja. Mot öster är den oklar och flyter ut i den omgivande steniga marken. Mot söder och norr är den utrasad och det förekommer schaktskador i samma riktningar.

Förundersökningen har inte påvisat förekomst av ytterligare anläggningar än det fornlämningsklassade röset (Vallentuna 589) samt syllstensgrunden objekt 1, övrig kulturhistorisk lämning.

Figur 4. Schaktplan. Utsnitt ur kommunala bakgrundskartan. Skala 1:1000.

Referenser

Lindblom, C. 2009. Haga 3. Ormsta 1:18, 1:48, 1:56–57, 1:99–104, 1:108, 1:136, 1:238–241, 1:260–261, 1:445, 1:475, Vallentuna socken, Vallentuna kommun, Uppland. Särskild utredning etapp 1. Arkeologikonsult. Rapporter från Arkeologikonsult 2009:2305.

Uppgifter ur FMIS

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	KM14007
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	4311-39056-2013, 2014-03-04
<i>Undersökningsperiod:</i>	8–9 maj 2014
<i>Personal:</i>	Christian Gatti och Jan Ählström
<i>Belägenhet:</i>	Ormsta 1:241, Vallentuna socken och kommun, Stockholms län, Uppland
<i>Ekonomisk karta:</i>	11I 0f (Rt 90)
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6604364,360 Y674813,220.
<i>Höjdsystem:</i>	Ingen höjdmätning gjordes
<i>Inmättningsmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Tio digitala fotografier (km14007_01–km14007_10) slutförvaras hos ATA
<i>Fynd:</i>	-

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Längd, m	Djup, m	Beskrivning	Anläggningar	Underlag
1	Skog, krön av höjd ner i svag sydslutning.	11	0,1–0,3	På krönet följs förnan av glest liggande markfasta stenar. Mellan stenarna förekommer humus och de ligger i morän. I slutningen förekommer glest med sten liggande i morän och utefter schaktets västra kant är en recent avfallsgröp synlig i form av brun myllig jord med stort innehåll av taktegel.	En recent avfallsgröp.	Morän.
2	Skog, krön av höjd ner i svag sydslutning.	13	0,2–0,5	Under förnan blir en recent avfallsgröp synlig i norra änden med metallföremål, sten och tegel. Vidare mot söder är det glest stenigt och morän. I schaktets södra ände är en gröp med myllig jord och olikstora stenar synlig under förnan. Därunder vidtar morän.	Två recenta gropar.	Morän.
3	Skog, krön av höjd ner i svag nordslutning.	4	0,3	Under förnan på krönet, i schaktets södra ände är det kraftigt stenigt. Mot norr förekommer ett stenigt parti i form av en limpa av påförd sten med inslag av sprängd sten och grus. Det påförda materialet är synlig i markytan väster om schaktet.	-	Morän.
4	Fläck relativt öppen mark vid foten av höjden.	10	0,3	Under 0,2 meter förna och matjord vidtog stenig silt.	-	Silt.
5	I fläck tomtmark, gräsmatta.	11	0,2–0,3	Under grästorv och majjord förekom morän.	-	Morän.
6	I lätt sydsluttande och slybevuxen mark.	12	0,2	Under förna och grästorv förekom grov morän.	-	Morän.
7	I lätt sydsluttande och slybevuxen mark.	8	0,2	Under förna och grästorv förekom grov morän. I norra delen förekom en 0,5 meter stor gröp med grå fyllning av silt innehållande tegel.	En recent gröp.	Morän.